

ERU

205433

گنجینه بهارستان

(مجموعه ۱۸ رساله در منطق، فلسفه، کلام و عرفان)

به کوشش علی اوجبی

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	205433
Tas. No:	080 GEN.B

25 Ocak 2014

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران ۱۳۷۹

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

۱۸

- Fuzuli 060480
- Husn = Aok

حسن و عشق 081647

نگاشته

محمدبن سلیمان فضولی بغدادی

(سده ۱۰ هـ. ق)

به کوشش

علی دژاکام

۵۱ - ۵۳۴

(081647) Hüsn ü Aşk

(181861) Şeyh Galip

01 Kasım 2016

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

A. Avrutina

Saint Petersburg State University, Russia
E-mail: a.avrutina@spbu.ru

SHEYKH GALIP'S *MESNEVÎ HÜSN Ü AŞK* ("BEAUTY AND LOVE"): SOURCES AND BRIEF MORPHONOLOGICAL DESCRIPTION OF THE TEXT

Abstract: This article is devoted to the history of appearance and creation of the *mesnevî Hüsn ü Aşk* ("Beauty and Love"), written by an Ottoman thinker, mystic and poet of the 18th century, Sheykh Galip, who is considered to be the "last of the greatest classical Ottoman poets". The popularity of "Beauty and Love" is not inferior to the popularity of the famous Turkic poem "Layla and Majnun" by Fuzuli due to the simplicity and accessibility of the language and the entertaining plot. The poem is considered to be a *nazire* to a poem *Hayr-âbâd* ("The City of Blessedness") by a prominent writer of 17th century, Nabi. At the same time, a lot of elements from the poem of the same name (*Sihhat u Maraz* ("Health and Illness") = *Hüsn ü Aşk*) by Turkic poet and thinker Fizuli could be found in this text.

Keywords: Turkic languages, Ottoman language, Ottoman literature, *mesnevî*, *Hüsn ü Aşk*, Sheykh Galip, Fuzuli, Nabi

Mesnevî Hüsn ü Aşk ("Beauty and Love") presents a love story of a young man named Aşk, Love, and a girl named Beauty, Hüsn. It is written by the famous Ottoman poet and mystic of the 18th century Galip Mehmed Esad Dede (1757—1798). It consists of 2101 *bayts* [1] and is considered to be one of the greatest masterpieces of the Ottoman classical literature. Simplicity of the language and an interesting plot provided such a popularity of this work among its contemporaries that it was believed the poem almost surpassed other famous literary work written in Turkic language: "Layla and Majnun" by great Fuzuli (?1494—1556).

Galip Dede wrote his poem at the age of 26. It is believed that he wrote his *mesnevî* in response (*nazire*) to the poem *Hayr-âbâd* ("The City of Blessedness") by the Ottoman poet of 17th century, Nabi (1641—1712). He worked in two manners: on the one hand, *mesnevî Hayr-âbâd* was written in a very difficult, even sophisticated language, on the other — in the rest of his works, he used a fairly simple language and even popularized a method of *irsal-i masal* when for a summary for a poetic work they used proverbs and sayings [2]. For this reason, the language of the poem "Beauty and Love" on the one hand demonstrates a certain simplicity that ensured the popularity of the product, while on the other hand the text is full of Sufi metaphors and images, hard enough for the perception of the unprepared reader. Images and allegories also coincide in both texts, for example, an image of a well (*kuyu*), rather unusual for the Sufi imagery, is mentioned both in *Hüsn ü Aşk* (*iple kuyudan çıkmak* "get a rope from

the well") and in *Hayr-âbâd* under the influence of Attar's (1136—1221) poetry [3].

However, the analysis of the text of the Sheykh Galip's poem demonstrates that it is likely to talk about the poetic response to the poem Fizuli *Sihhat u Maraz* (= *Hüsn ü Aşk*), which allegorically tells of two properties of the soul, beauty and love and narrates an ancient tradition on various health issues in relation to the spiritual problems of a human being. Love gives a Joy Mirror to the Soul, which wants to see the Beauty in this mirror; then the Soul sees herself more beautiful and decides that sees Beauty and falls in Love. Sheykh Galip's heroes travel as well as heroes of Fizuli: Soul and Love do to the City of the Heart (*Gömül Şehri*) in the Country of the Body (*beden diyarı*); heroes feel different realizations of intemperance, why the Country of the Body falls into decay. The finals of both poems are also very similar; in Galip Dede's variant Beauty and Love unite and attain unity with Allah in paradise gardens, and in Fizuli's poem Love teaches the Soul to see the true Beauty that allows one to reach the final, true stay (on the mystical path), in which there is only bliss, but there is no longer unrequited love [4].

According to an opinion in the professional literature, this *mesnevî* continues the tradition that was created in the 11th century in the didactical poem by Yusuf Khasse Hajib Balasağuni (1017?—1077) *Kutadgu bilig* ("Blessed Knowledge"). A. Gölpınarlı mentions that *mesnevî* "Beauty and Love" also contains elements of the *Risalet'ün-Nushiyye* ("Books of Sermon") by Yunus Emre (13th—14th centuries), where the spiritual qualities of a person are associated with the development of

HÜSN ü AŞK

-
- 1 AHMET DOĞAN, Dönüşüm sürecindeki insanın sembolik seyahati ve hüsn ü aşk örneği, Fırat Üniversitesi, Doktora, 2008

 - 2 EVRİM BELET, Klasik Türk edebiyatında tasavvufi mesnevilerden Hüsn ü Aşk ve Gülşen-i Aşk'ın alegorik yönden mukayeseli incelemesi, Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

 - 3 İBRAHİM GÜLTEKİN, Hüsn ü Aşk'ın anlam dünyası ve Hüsn ü Aşk bağlamında Şeyh Galib'in üslup özellikleri, Gazi Üniversitesi, Doktora, 2011

T.C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

(081647) HÜSN-Ü AŞK
(181861) Şeyh Galip

HÜSN Ü AŞK'IN ANLAM DÜNYASI VE HÜSN Ü AŞK
BAĞLAMINDA ŞEYH GALİB'İN ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN
20 Mart 2016

DOKTORA TEZİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphane	
Dem. No:	236332
Tas. No:	

HAZIRLAYAN

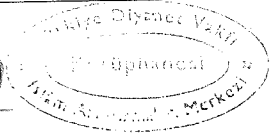
İbrahim GÜLTEKİN

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ahmet MERMER

ANKARA - 2011

- Şeyh Galib (181861) - Hüsn ü Aşk (081647)

18. YÜZYILDA KLASİK MESNEVİDE DEĞİŞİM VE SÜRERLİK BAĞLAMINDA ŞEYH GÂLİB'İN
HÜSN Ü AŞK'ININ "İŞKNÂME" OLARAK KURGUSU

Nuran TEZCAN*

18. Yüzyıla kadar mesneviye genel bakış

Hikayeden ahlaki ve didaktik konulara kadar değişik içerikli metinleri kapsayan mesnevi türünün Divan edebiyatında gazel, kaside paralelindeki edebi amaçlı mesnevileri, Türk-Osmanlı edebiyatının değişim ve dönüşüm süreçlerinin en somut olarak yaşandığı ve görüldüğü eserlerdir. Edebi amaçlı mesneviler, gazel ve kasideden farklı olarak duygu ve düşüncenin bir hikaye sarmalında dile getirildiği metinlerdir. Hikaye ise kurmaca demektir.

14. yüzyılda Farsçadan çeviri olarak başlayan Türkçe mesnevi edebiyatı hikaye kurmacasını hazır olarak buldu. Nizâmî'nin hamsesi aşk hikayesi (*Husrev u Şîrîn*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Heft Peyker*) tarihi hikaye (*İskendernâme*) ve ahlaki hikayeden (*Mahzenü'l-esrâr*) oluşur.

Bir yandan başta Nizamî olmak üzere büyük üstadların fikirlerini öğrenmek öte yandan "Türkî" dilde edebiyat yaratmak amacıyla Anadolu'daki Selçuklu sarayının Farsça edebiyatına başkaldıran Beyleri, şairlerini Fars edebiyatını "Türkî dile" çevirmeye yönelttiler. Anadolu'daki Türkî edebiyat Farsçadan mesnevi çevirileri ile başladı ve bunun üzerine gelişti.

Bilindiği gibi 14. yüzyılın başından itibaren Farsçadan genişletilmiş çeviri olarak "Türkî" dilde 5-6 bin beyitlik mesneviler yazılmıştır. Bunlar genellikle aşk mesnevileridir ve daha dar anlamda da şehzade aşk mesnevileri, *İşknâmeler*dir. Nizâmî'nin *Husrev u Şîrîn*'i (*Ferhâd u Şîrîn*) bunun ilk modeli olarak karşımıza çıkar. Beylikler döneminde *Husrev u Şîrîn*'in yanısıra, hangi eserin çevirisi olduğu bilinmeyen, ancak şairlerin Farsçadan çevirdiklerini ya da buldukları bir hikayeyi daha güzel yazmak için kaleme aldıklarını söyledikleri *Süheyl ü Nevbahâr*, *İşknâme*, *Hurşîdnâme* yazılır. Bunların çeviri olup olmadıklarını saptamak mümkün olmamakla birlikte Fars edebiyatında ortaya konmuş olan *İşknâmelerin* (aşk mesnevileri) tam paralelindedir. Bu dönem şairlerin çok iyi Farsça bildiği, ama Türkçe yazdığı bir dönemdir.

II. Murad döneminde Şeyhî'den (1431) "Hamse-i Nizâmî gibi bir kitap" yazmasının istenmesiyle¹ mesnevi edebiyatı bir dönüm noktası yaşar; Fars edebiyatını anlamak, öğrenmek sürecinden onunla boy ölçüşmek sürecine girer. Şeyhî'nin Nizâmî'den çevirdiği *Husrev u Şîrîn* (1421) mesnevisinin dili önceki mesnevilerden bariz bir Farsçalaşma ile ayrılır. Aslında Şeyhî iki mesnevisi ile edebiyatta yerini alır. Birisi patronajın kendisinden istediği *Husrev u Şîrîn* mesnevisi, diğeri ise patrona hitaben yazdığı *Harnâme* mesnevisidir. *Harnâme* yalın Türkçe ile, yani beylikler dönemi mesnevilerinin dili hatta telif mesnevi olması

* Bilkent Üniversitesi

¹ Timurtaş, Faruk K., *Şeyhî ve Husrev u Şîrîn*'i. *İnceleme-Metin* 1980. 106.

401 - 423

26 Ağustos 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Şeyh Galib

Hüsn ü Aşk

2.35- Hüsn ile Aşk. Şeyh Galib, Vasfi Mahir
Kocaturk, İstanbul 1944, 96 s.

25 HAZİRAN 1996

Şeyh Galib
- Hüsn ü Aşk

2.40- Hüsn ü Aşk. Şeyh Galib, Orhan Okay-
Hüseyin Ayan, (Önsöz: Prof. Dr. Kaya
Bilgegil) Dergah Yay., İstanbul 1975,
352 s.

25 HAZİRAN 1996

Hüsn ü Aşk
Şeyh Galib

25 HAZİRAN 1996

2.39- Hüsn ü Aşk. Şeyh Galib, Abdülbaki
Gölpınarlı, İstanbul 1968, 350+24 s.

28 TEM 2006

MADDE YATINLANMIS
SONRA GELEN DOKÜMAN

Holbrook, Victoria Rowe. "Galib's beauty and love: the ultimate
romance." Ph.D. diss., Princeton University, 1985. 618 p. (Danış-
man: Prof. Dr. Martin Dickson) Bkz. 2.381

Hüsn ü Aşk
- Şeyh Galib

26 HAZİRAN 1996

2.38- Hüsn ü Aşk. Şeyh Galib, İstanbul
1304, (Tahirü'l-Mevlevî Baskısı, İstan-
bul 1339).

Hüsn ü Aşk

1.5.103- Hüsn ü Aşk'ta Ateş Unsuru, Ömer
Öztürkmen, İÜ. EF. TDEB., (BT. 491),
İstanbul 1955-56, II+77 s.
Bitirme (Mezuniyet) tezi.

26 HAZİRAN 1996

Hüsn ü Aşk
- Şeyh Galib

2.36- Hüsn ü Aşk. Şeyh Galib, Kahire 1252
(Divan-ı Şeyh Galib Sonunda).

Hüsn ü Aşk. (Şeyh Galib'in eseri.)
(0-121411789) TED (TDU)

409. ŞEYH GALİP Hüsn ü aşk. Orhan OKAY—Hüseyin AYAN ed. İstanbul,
1975, XLVII + 352 S. [Ausgabe von Şeyh Galib's romantischem
Gedicht „Hüsn u caşq“.]

Hüsn ü Aşk

2.37- Hüsn ü Aşk'ın Bugünkü Dille Nesre
Çevirisi, Vasfi Mahir Kocaturk, İstanbul
1944.

25 HAZİRAN 1996

81647 Hüsn ü Aşk

1.5.102- Hüsn ü Aşk Transkripsiyonu, Ay-
ten Süngü, AÜ. DTCF., (BT. 34), Anka-
ra 1950, XVII+117 s.

Bitirme (Mezuniyet) tezi.

25 HAZİRAN 1996

-181861 Şeyh Galib
-81647 Hüsn ü Aşk

1.2.42- Şeyh Galib'in Divanı ile Hüsn ü
Aşk'ındaki Tasavvufî Unsurlar, Naci
Okçu, AÜ., Erzurum 1978.
Doktora tezi

25 HAZİRAN 1996

MADDE YATINLANMIS
SONRA GELEN DOKÜMAN

Yenikale, Ahmet. "Hüsn ü aşk: tahlil." Yüksek Lisans Tezi.
Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, 1996. VIII,148.
(Danışman: Yrd. Doç. Dr. Muhsin Kalkışım)

17 HAZİRAN 2000

2081647 - Hüsn ü Aşk
181861 - Şeyh Galib

"Şeyh Galib'in Divanı ile Hüsn ü Aşk'ındaki Tasavvufî
Unsurlar." Naci Okçu. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi,
1978.

27 MAYIS 1993

HÜSN Ü AŞK'TA SEBK-İ HİNDİ TESİRİ

İsrafil BABACAN*

Özet: 18. Asır Türk Edebiyatı'nda Sebk-i Hindî'nin en önemli temsilcilerinden sayılan Şeyh Gâlip tarafından kaleme alınan Hüsn ü Aşk adlı mesnevî sadece tasavvufî muhtevası ve kurgusuyla değil, zengin ve renkli üslubuyla da Divan şiirinde önemli bir yere sahiptir. Edebiyatımızda belirgin bir şekilde 17. asırda ortaya çıkan ve 18. asırda zirve sayılabilecek örneklerini veren Sebk-i Hindî, Şeyh Gâlip divanıyla birlikte yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Çünkü Gâlip'in şiirlerindeki Sebk-i Hindî, söz konusu üslubun mana ve muhteva açısından daha derin ve girift kolu olan Hint koluna ait tesirleri içerir. Şâir, her ne kadar bu kolun özelliklerini divanında –bilhassa gazellerinde- ön plana çıkarmışsa da, Hüsn ü Aşk mesnevisinde de bu üslubun temel özelliklerini başarıyla işlemiştir. Ayrıca bu eser, muhteva-kurgu ilişkisi bakımından Sebk-i Hindî'nin poetikası sayılabilecek özellikleri içerir.

Anahtar kelimeler: Şey Gâlip, Hüsn ü Aşk, Sebk-i Hindî, Divan Şiiri, Üslup.

The Influence of Indian Style in Hüsn ü Aşk

Abstract: Mesnevi Hüsn-ü Aşk written by Şeyh Gâlip, who was regarded as one of the most important representatives of Indian Style in the eighteenth century of Turkish Literature, has an important place in Divan Poetry not only by its mystic content and fiction but also by its rich and colourful style. Indian Style, which appeared in our literature evidently in the seventeenth century and which gave its examples that can be thought as masterpieces in the eighteenth century, reached to a new period with Divan of Şeyh Gâlip because Indian Style in Gâlip's poems include effects of the style in question that belong to Indian branch that is more complex and deeper in terms of meaning and content. Although poet showed the characteristics of this branch in his divan clearly -especially in his lyric poems-, he successfully worked the basic characteristics of this style also in Mesnevi Hüsn ü Aşk in terms of its character and the effects that it experiences. In addition to this, this work belongs to the nature of Indian Style in terms of the relationship between content and fiction.

Key words: Şeyh Gâlip, Hüsn ü Aşk, Indian Style, Divan Poetry, Style.

Giriş

Hüsn ü Aşk'tan bahseden hemen bütün kaynakların ortak görüşü onun, Mevlevî tasavvuf anlayışının alegorik bir türünü olduğudur. Dolayısıyla eser, içerdiği bütün

* Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi.

HÜSN Ü AŞK MESNEVİSİNDE DRAMATİK AKSİYONU OLUŞTURAN DEĞERLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Analysing upon Values Forming a Dramatic Action in the Mathnawi of Hüsn ü Aşk

Ahmet İÇLİ*

ÖZET

İlahi aşk, konu olarak Klasik Türk edebiyatında çokça işlenmiştir. Tasavvufî tasavvurla kaleme alınan Hüsn ü Aşk mesnevisi de ilahi aşkı konu edinmiştir. Bu aşk, sonunda yeniden doğuş olarak tecelli edecek olan bir gelişim ve dönüşümün ürünüdür. Hüsn ü Aşk mesnevisi, kendini bulma yoluna adım atar bireyin gelişim ve dönüşümünü ele alan nadide eserlerden biridir. Birey kendisini bulma yolunda çeşitli merhalelerden geçmek zorundadır. Çokluk ve karmaşadan sıyrılıp teklige ve düzene ulaşma eserin çıkış noktasıdır. Vahdete ulaşmak ve vuslata ermek yolunda çekilecek zahmetler ve atlatılan badirelerin hepsi bireysel gelişim için önemli merhalelerdir. Dramatik aksiyonu oluşturan değerler, tahkiyeye dayalı eserlerin içerik düzleminin anlaşılması için önemlidir. Dramatik aksiyondaki entrika, ülkü değer ve karşı değer zıtlığında netleşir. Her iki değer temsil edildiği kişi, kavram ve semboller aksiyonun önemli unsurlarıdır. Hüsn ü Aşk mesnevisindeki kişi, kavram ve semboller, dramatik aksiyondaki görüntü seviyelerinin kavranması için önem arz eder. Mesnevideki şahıslar, kişiler düzleminde görüntü seviyesi oluştursalar bile ancak kavram ve simge boyutunda evrensel hakikate açılırlar.

Anahtar Kelimeler: Hüsn ü Aşk, vahdet, kesret, bireysel gelişim, dönüşüm, yeniden doğuş, içerik, entrika, dramatik aksiyon, ülkü değer, karşı değer

ABSTRACT

Divine love, had been greatly discussed in Classical Turkish literature as a theme. The mathnawi of Hüsn ü Aşk, which written out wiht concept of İslamic mysticism, also discussed divine love. This love is the product of evolution and transformation that will be revealed as rebirth eventually. The mathnawi of Hüsn ü Aşk, is one of the rare and precious works that discuss the evolution and transformation on the individual who takes step to develep his own personality. Person must pass beyond different gradations on the way of self-knowledge. Elusion from complexity and multiplicity to regularity and unity is the starting point of this work. All of the successfully handleld dangers and to have diffuculties for the sake of attaining unity are important stages for individual evolution. Values, forming a dramatic action, are important for understanding the content of the works are based on

* Yrd. Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı; aicli@ardahan.edu.tr

Hüsn ü Aşk'ın Derin Yapısı

Betül Sinan¹

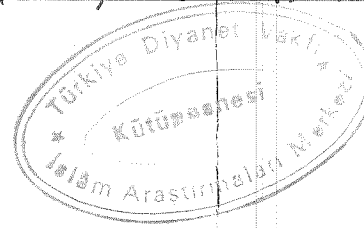
Gele bir devr ki bu Gâlib'i yad eyleyeler
Fırsat-ı sohbeti ahbab ganimet bilsün
Şeyh Gâlib

Şeyh Gâlib'in henüz yirmi altı yaşında kaleme aldığı ve ona asıl şöhreti sağlayan *Hüsn ü Aşk* mesnevisi, onun sadece şairlik yönünü değil, hikâyecilik/kurguculuk kabiliyetini de gösteren önemli bir eserdir. Bu nedenle *Hüsn ü Aşk'a* "şairin romanı"² olarak bakmak hiç de yanlış olmaz. Zira güçlü ve özgün şiirler kaleme alan Gâlib Dede, bu mesnevisiyle de âdeta şiirsel bir roman ya da hikâye yazmıştır. Bu makalede Gâlib'in, *Hüsn ü Aşk*'i kurgulayış biçimine ve bu şekilde esere nasıl çokkatmanlılık ve "açıklık" sağladığına yapısal bir bakış açısıyla bakılarak eserin arkasında saklı olan derin yapı/örtük mana ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Şeyh Gâlib, *Hüsn ü Aşk*'ta somuttan soyuta uzanan pek çok anlam katmanını tek ve derin bir yapının içine

¹ Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Doktora Öğrencisi.

² Bu ifadeyi Necmettin Türinay kullanmıştır. Bkz. Necmettin Türinay, 'Klasik Hikâyenin Son Merhalesi: Hüsn ü Aşk', *Şeyh Gâlib Kitabı*, der. Beşir Ayvazoğlu, (İstanbul: İBB Kültür İşleri Yayınları, 1995), s. 89.

16 KASIM 2008

MADDE 54 YERİNE ALINDI
SONRASI GAZİTİ VE KÜTÜPHANE

ustaca ve özenle yerleştirmiştir. Bunu metinde yer alan birimlerin birden çok anlama göndermede bulunmasıyla sağlamaktadır. Bu birimler metindeki imge ağını oluşturan ana taşıyıcılardır. Bunlar metinde soyut/somut pek çok çağrışımları bünyelerinde barındırırlar ve bir yanda metni çeşitli okuma ve yorumlara açık hâle getirirken öte yanda gerçeklik/bütünlük arayışını biçim düzleminde somutlaştırırlar. Şu da belirtilmeli ki, Gâlib'in imgelerinin, içerdikleri anlam katmanları bir perspektif değişikliği ile tek tek vurgulanmaz, vurgulanan tüm farklı katmanların aynı anda bir arada var olduğudur. Bu katmanlar bir bütün oluştururlar ve hepsi eş zamanlı olarak mevcuttur. Şair bu katmanlar arasında geçişler, atlamalar yapabilmektedir. Bunun en güzel örneğini Gâlib'in Sühan hakkında söyledikleri teşkil eder: "(Sühan) hem (çözülmesi gereken) bir mesele, hem gökten indirilmiş bir kitap; hem mucize idi, hem Tanrı tarafından gönderilmiş bir peygamber." (b.690)

Gâlib hikâyesinin yüzeysel yapısını şahıslar ve bunların birbiriyle olan karşıtlık ve koşutluk ilişkileri üzerine kurmuştur. Mesnevinin derin anlamına ulaşılırken tüm bu şahıslar tek tek ele alınıp incelenebilecek öğelerdir. Ancak burada bir sınırlama getirilip Hüsn, Aşk, bunlar arasındaki "rol değişimi", Aşk'ın "yolculuk"u, Sühan ve Aşk'ın vardığı nokta yani "Hüsn'ün Aşk, Aşk'ın Hüsn olması" üzerinde durulacaktır.

HÜSN

'Hüsn' göstergesi, *Hüsn ü Aşk* mesnevisinin ana kahramanlarından birisidir. Yüzeysel/ somut okumada sevgiliyi, "kadın" olanı işaret eder. Arayıcının yani Aşk'ın uğruna tehlikeleri göze aldığı "güzel"dir. Şairin Hüsn'ü fiziksel olarak tasviri onun bu yönünü ortaya çıkarır: "Bir lale yanaklı, siyah kâküllü güzel... Âdeta sümbüller içinde bir gül goncası... Ayna (gibi parlak) sinesi sanki civa denizi; inci gerdanlığı da, o denizin girdapları... Dişleri ve ağzı, hiç

Hüsn Aşk (081674)

Hüsrev Şirin (081677)

08 OCAK 2009

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, 2007, 389-400

MADUR
SONE

Eski Türk Edebiyatı'nda Hüsrev ü Şirin ve Hüsn ü Aşk

Ahmet DOĞAN*

*Bulmuş sühan-ı büleñ-nâmu
Fırdevsî vü Hüsrev ü Nizâmî
Şeyh Gâlib*

I. "Hüsrev ü Şirin" Literatürü

Hüsrev ü Şirin, dinî destanî hikâyelerin ağırlıkta olduğu Eski Türk Edebiyatı'nın ilk dönemlerinde, Genceli Nizâmî'nin hamsesinden alınmış bir mesnevidir. *Leyla vü Mecnun* ve *Yusuf u Züleyha* mesnevileriyle birlikte Türk Edebiyatı'nı etkileyen önemli eserlerden biridir. Eserde anlatılan hikâyenin çekirdeğini, Sasani hükümdarlarından adaletiyle meşhur Nuşirevan'ın torunu ve Hürmüz'ün oğlu Hüsrev-i Perviz'in (590-628) hayat hikâyesi içerisinde geçen bir bölüm oluşturur. *Şehname*'nin müellifi Firdevsî'ye gelinceye kadar sözlü geleneğe yaşayan bu bölüm, Firdevsî'nin kaleme almasından itibaren, sonraki yazarlar tarafından defalarca işlenmiş ve büyük bir aşk hikâyesi olarak değer kazanmıştır. İlk defa *Şehnâme*'de manzum olarak işlenen Hüsrev ü Şirin efsanesi daha sonra XI. yüzyılda Senâî tarafından kaleme alınmışsa da eser edebî anlamda ölümsüzlüğünü XII. yüzyılda Nizâmî ile kazanmıştır. Nizâmî'den sonra da pek çok aşk mesnevisi yazılmasına rağmen onun eseri aşlamamıştır.¹

Nizâmî'nin son şeklini verdiği mesnevi, İran edebiyatında olduğu kadar henüz oluşum devrini yaşayan Türk Edebiyatı'nda da yüzyıllarca pek çok şair tarafından *Ferhad ü Şirin*, *Ferhadnâme* gibi isimler altında tekrar tekrar işlenmiştir. Bunlar, şair ve eser adı olarak şöyledir: XIV. yüzyıl, Harezm sahasında Kutb (*Hüsrev ü Şirin*), Anadolu sahasında Fahrî (*Hüsrev ü Şirin*); XV. yüzyıl Çağatay sahasında Ali Şir Nevaî (*Ferhad ü Şirin*), Anadolu'da Şeyhî (*Hüsrev ü Şirin*), Harimî (*Ferhad ü Şirin*); XVI. yüzyılda Sadrî (*Hüsrev ü Şirin*), Ahmed Rıdvan (*Hüs-*

* Arş. Gör., Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.

¹ Gönül Alpay, *Ali-Şir Nevaî, Ferhad ü Şirin (İnceleme-Metin)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 173, Ankara: Sevinç Matbaası, s. 20.

02312

Bildungsroman Örneği Olarak “Hüsn ü Aşk”

Yavuz Bayram*

Bildungsroman Örneği Olarak “Hüsn ü Aşk”

Bildungsroman, Türk edebiyatıyla ilgilenen araştırmacılar için yeni bir terimdir. Buna karşın Türk edebiyatında pek çok örneği vardır. Nitekim bu makalede de Hüsn ü Aşk’ın bildungsromanla ilgisi üzerinde durulmuştur. Makalede bu ilgi, dört açıdan değerlendirilmiştir: Eserde akli ve hissi yeteneklerin işlenişi, kahramanın çağın ve toplumun istediği biçime girişi, kahramanın olgunlaşma sürecini etkileyen maddi ve manevi etkenler, kahramanın olgunlaşma sürecindeki aşamalar. Yapılan tahlil ve değerlendirmeler sonucunda, Hüsn ü Aşk mesnevisinin, sözü edilen dört açıdan, bildungsroman örneği olarak kabul edilebileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Bildungsroman, mesnevi, Hüsn ü Aşk.

Hüsn ü Aşk as an example of Bildungsroman

Bildungsroman is a new term for researchers interested in Turkish literature. In spite of this there are a lot of bildungsroman examples in Turkish literature. As a matter of fact in this article the relationship of Hüsn ü Aşk with bildungsroman has been analysed. In the article this relationship has been evaluated by four points of view: The mental and emotional abilities of the theme, taking form that community and period desires, material and moral factors that effect the hero becoming ripe, the steps of hero becoming ripe process. At the end of these analyses and evaluations, it has been consequenced that Hüsn ü Aşk romance is an acceptable example of bildungsroman.

Key Words: Bildungsroman, romance, Hüsn ü Aşk.

BİBLİYOGRAFYA

- Nuran ÖZLÜK Mehmet Âkif’in Mısır Dönüşü ve Vefatı
Günlerinin Dönemin Matbuatına
Yansımasına Dair Bibliyografya 151-154

TANITMALAR

- Feryal KORKMAZ *Türkçe İnkilâmler Sözlüğü-Tanımlı*
Yard. Doç. Dr. Necmi Akyalçın 155-156
- Selahattin TOLKUN *The Turfan Dialect of Uyghur,*
Abdurishid Yakup 156-159

MADUR
SUNU

* Yard. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
yavuzbrar@hotmail.com

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 16, Sayı: 1 Sayfa: 109-119, ELAZIĞ-2006

0403

HÜSN Ü AŞK'TA İMGELER

081647

Images in Husn u Ask

Ahmet DOĞAN

Fırat Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ELAZIĞ.

ÖZET

İçselleştirilen eşyanın hayal süzgecinden geçirilip dil imbiğinden damıtılmasıyla varolan şiiri, bu varoluşta eşiz kılan en önemli öğelerden biri de şüphesiz ki şairin kullanmış olduğu imgelerdir. Okuyucunun muhayyilesini tahrik edebilme özelliğine sahip olan imge, şairin şiir kudretini ortaya koyması bakımından da büyük bir önem arz eder.

Divan şiirinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen Hüsn ü Aşk, okuyucusunun muhayyilesini her an tetikleyecek nitelikte, zengin çağrışımlı bir imge dünyasına sahiptir. Bu bağlamda eserdeki imgelerin incelenmesi, mesnevideki esrarlı anlamın aralanması ve Şeyh Gâlib'in şiir kudretinin ortaya konması noktasında büyük bir önem ve kolaylık arz eder.

Anahtar Kelimeler: Hüsn ü Aşk, Şeyh Gâlib, Şiir, İmge.

ABSTRACT

Firstly, a thing of inner world passed through the imagination filter then distilled through the language alembic and finally it became a poem. In this existence, certainly, one of the most unique components is the images the poet has used. An image that has the ability of acting the readers' imagination quickly is an important element for poets to indicate his/her ability of writing poems.

Husn u Ask that is accepted as a turning point in Classical Ottoman Poems has an image world with rich associations and this world makes readers' imagination act quickly.

In this meaning, the examination of images in Husn u Ask helps the researchers understand Seyh Gâlib's ability of writing and mystical meanings in the poem.

Key Words: Husn u Ask, Seyh Gâlib, Poem, Image.

Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Firat University Journal of Social Science
Cilt: 15, Sayı: 2, Sayfa: 81-105, ELAZIĞ-2005

HÜSN Ü AŞK'TA ATEŞLE İLGİLİ TEŞBİH UNSURLARI

081647

Simile Elements About Fire In Husn u Ask

Şener DEMİREL

Firat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü, Elazığ.
sdemirel@firat.edu.tr

ÖZET

Hüsn ü Aşk mesnevisi, 18. yüzyıl Divan şairlerinden Şeyh Gâlib'in adıyla özdeşleşmiş, sadece kendisinin değil, aynı zamanda bütün bir Türk edebiyatının en seçkin eserlerinden biridir. Eserde genel olarak, İlâhî aşka ulaşmanın zorlukları anlatılmış; sâlikin Allah'a ulaşma yolunda pek çok sıkıntının üstesinden gelmek zorunda olduğu ve bunu başarabilmesi için de, mutlaka bir müridin yardımına ihtiyacı bulunduğu anlatılmıştır. Hüsn ü Aşk, aynı zamanda Sebki Hindî'nin kendine özgü tasavvuf, aklın sınırlarını zorlayan zengin ve karmaşık hayalleri, orijinal mazmunları, benzetmeleri çerçevesinde kaleme alınmış orijinal ve alegorik bir eserdir.

Bu makalede Hüsn ü Aşk mesnevisinde dikkat çekici oranda kullanılan ateşle ilgili benzetmeler üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede önce Hüsn ü Aşk mesnevisi taranarak ateşle ilgili teşbih unsurları fişlenmiş, daha sonra bu fişler belli başlıklar altında tasnif edilmiş ve en sonda da yer yer tasavvufî bakış açısıyla tahliller yapılarak, bu kullanımın arka planı gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk, mesnevi, alegori, tasavvuf, tahlil.

ABSTRACT

Husn-u Ask mesnevi was identified by the name of Sheikh Galib, a Court poet in the 18th century, and it is not only one of the best work of art of him, but it is also one of the best work of arts of Turkish Literature. Shortly, this work of art is about the difficulties in reaching to divine love; a believer has to overcome many difficulties in reaching God, and he must to get help from a guide. Also Husn-u Ask is an allegoric work that was created by Sebki Hindî's sufism, mixed imaginations that walk in the limits of sanity, original verses and similes.

In this article similes about fire in Husn-u Ask is examined. These similes were used in considerable amounts. In this respect similes about fire in Husn-u Ask are identified and grouped under certain topics. Finally, analysis are made in sufism perspective and background of this simile practice is tried to be exposed.

Key Words: Sheikh Galib, Husn-u Ask, mesnevi, allegory, sufism, analysis.

DEFTER, yıl: IX / sayı: 27 (1996)

İstanbul, s. 65-80.

düş görür şiir uyandığında;
dipten, derinden.
söz olur;
uçurumun üstüne dizili
sözcüklerle.
bütün olur;
kırılmış parçalarla.
aralamak için perdesini
unutuşun.
dil olur;
söylemek için gövdenin
gizini.
giz olur;
ateş olur;
dokunmak için dünyanın
tenine.
el olur.
ten olur.

dokunur.

10 AĞUSTOS 1996.

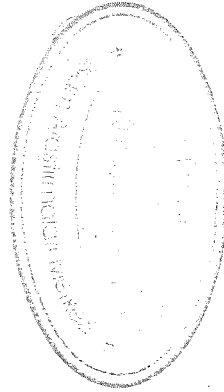
ALEGORİNİN ÖLÜMÜ, HÜSN-Ü AŞK'IN ÖZGÜNLÜĞÜ

Victoria Holbrook

Alegorinin tarihi, divan şiirinin yapısal değişiminin de tarihidir. Divan şiirinin en özgül özellikleri, 12. yüzyıldan itibaren yayılan alegorinin gelişmesiyle birlikte oluşmuştur. Son başyapıtı olarak görünen Şeyh Galip'in *Hüsn-ü Aşk* mesnevisine gelindiğinde alegori, divan şiirinde varolma şartlarını yitirir. Sanırım yapıtın meşhur özgünlüğünün önemli bir yanı da budur: Alegorinin ölümünü icra etmiştir.

Divan şiirinde alegori üzerine kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Genel bir tanımı bile yapılmamıştır. Onun için benim yapacağım bir deneme olacaktır. Konuya girerken bazı temel sorunlar üzerinde durmak istiyorum. Bunlardan biri terminoloji sorunudur. "Divan şiiri" terimiyle, modern-öncesi Arapça, Farsça, Türkçe, Urduca ile daha az bilinen dillerde yazarların karşılıklı üslup alışverişiyle ortaya çıkmış, hayli geniş bir düzyazı toplamını da içeren ama daha çok nazım ürünleriyle hatırlanan, "İslami" diye de adlandırılan edebiyatı kast ediyorum. Osmanlı belagatinde alegorinin gereği olan *öteki konuşmak*—bir deyişle iki veya daha fazla anlam kastetmek—tekniklerini karşılayan farklı terimler vardır. Bazıları, "remiz" gibi, belagatin üçüncü kolu olan İlm-i Bedi'nin (yenilik yapma bilimi) Telvihat kısmında bulunur. "Mecaz" ise ("teşbih", "istiare" ve "kinaye" terimleriyle birlikte) ikinci kolu olan İlm-i Beyan'a (açıklama ve karşılaştırma bilimi) aittir. Bunların hepsi tek bir sözcük veya söz birimi içinde kullanılan sanatlardır. "Alegori" daha geniş kapsamlı, daha genel bir terim; hem belirli bir söz birimi içinde "öteki konuşmak" tekniklerini, hem de bütün bir eser boyunca tutarlı şekilde sürdürülen anlatı (olayların aktarılması) tekniklerini, aralarındaki ince farkları gözetmeden adlandırır.

Türk eleştiri yazını, alegori sözcüğünü ancak Batılılaşma süreci başladıktan sonra Fransızca'dan alıp divan şiiri hakkında kullanmıştır. Belki de divan şiiri bağlamında terimin fazla genel görünmesinin nedeni, Avrupa edebiyatındaki görece sınırlı alegorik yapıtları karşılamasıdır. Alegorik ürün yönünden çok daha zengin olan divan şiiri, alegori içindeki daha özgül farkları belirten bir belagat kuramını gerektirmiş olabilir. Oysa divan şiirinde alegorinin hem

Hüsn ü Aşk'ta Kozmografya

M. Celâl VARİŞOĞLU*

Özet: Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk* mesnevisi, hayal, renk, biçim, madde ile sonsuzluk ve vahdet inancının şairin muhayyilesinde aldığı şekillerin, iç içe geçmiş ortak ürünüdür. Eserdeki kozmografya, renk ve ışık tasvirleriyle ve soyutun somutlaştırılması yoluyla ortaya konulmuştur. Mitolojilerde olduğu gibi, uzamı ve zamanı doğuran kaos eserin sonuna dek hâkimdir. Eserin kahramanı Aşk, bu kaosu, belirsizlik hâlini aşmak için zamansal olmayan bir yolculuk yapar. Mesnevîde, şairin şuuraltını harekete geçiren üç farklı çevrenin; dünya, tekke ve ahiret çevresinin izleri görülmektedir. *Hüsn ü Aşk* mesnevisi, şairin kelimelerle çizdiği bir minyatürdür ve bu özelliği sayesinde, hikâye edilen konu, orijinalitesi bozulmadan, şairin kudreti vasıtasıyla biçimlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk, Mesnevî, Kozmografya.

A. Giriş

Anlatı türleri, en basit tanımla, bir olayı kişi, yer ve zaman göstererek anlatan türlerdir. Müellifin, eserini vücuda getirirken yapmaya çalıştığı şey, eserde, okuru bir atmosfere çekmek ve bu atmosferin eserdeki kişilere etkisini dile getirmektir. Her sanat eserinde olduğu gibi anlatı türlerinde de konunun ağırlığını taşıyan bir atmosfer vardır ve gerek mesnevîlerde gerekse modern hikâye ve roman türlerinde olsun bu atmosferin yanında, olayın cereyan ettiği bir çevre olan mekân unsuru da bulunmaktadır. Anlatı türlerinde olay ilerledikçe çevre genişlediği ve çeşitlilik kazandığı için olayın mekânını bazen açık, bazen kapalı bir çevre oluşturur. Ancak komumuz Divan şiiri ve bu şiir geleneğinin bir ürünü olan mesnevî türü olduğundan, mekân unsurunun anlatı dünyasında sembolik değerler kazanarak sergilendirildiği görülmektedir.

* Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / GAZİANTEP

Kızıllarağini); sızlanmak³⁵² (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası Eşme/Uşak)

zili³⁵³ : kıldan dokunmuş kilim benzeri sergi (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

zöhür³⁵⁴ : sahur (Ziya Avşar, Kaman/Kırşehir, Sarıömerli köyü)

zumbuk³⁵⁵ : yumruk (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)

KAYNAKLAR VE ESER KISALTMALARI

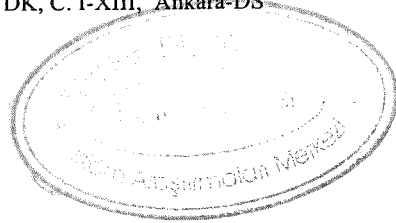
Akalın, Şükrü Haluk: "Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk Dil Kurumu" Türk Dili, S. 607, C. LXXXIV, Temmuz 2002, Ankara 2002, s. 1-58.

Eren, Hasan "Sırça Köşkte" Türk Dili LVI, 1988, s. 188-207; 1990/I, s. 1-78; 1992/I, s. 161-213; 1993/II, s. 1-82; 1995/I, s. 26-61.

Gürses, Reşide: Türk dil Kurumunda Yapılan Ağız Çalışmalarına Genel Bir Bakış, Türk Dili, S. 607, C. LXXXIV, Temmuz 2002, s. 175-189

Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 1998, s. 179- tdk ts

Türkiyede Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, TDK, C. I-XIII, Ankara-DS

Türklük Bilimi Araştırmaları, sayı: 12

Niğde - 2002 Güz, s. 209 - 223.

D. 1437

³⁵¹ 3. zırınca-I, II, III; DS, s. 4377; zırınca- I, II; DS, s. 4377.

³⁵² 4. zırınca- II, DS, s. 4377.

³⁵³ 3. zili, DS, s. 4386.

³⁵⁴ 4. zöhür, DS, s. 4399.

³⁵⁵ 4.

HÜSN Ü AŞK'IN YENİ YAYIMI

Doç. Dr. Ahmet KARTAL*

Muhammet Nur Doğan, Hüsn ü Aşk [Metin, Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar], Ötüken, İstanbul 2002.

Klâsik edebiyatımızın büyük ve seçkin mesnevîlerinden olan *Hüsn ü Aşk*, ilmî çalışmalarını daha çok klâsik Türk edebiyatının metinler şerhi ve klâsik şiirin poetikası sahalarında yoğunlaştıran Prof. Dr. Muhammet Nur DOĞAN tarafından yayımlandı. Bu çalışmanın çerçevesini çizmeden önce, *Hüsn ü Aşk*'in önceki yayım ve çevirilerinden kısaca bahsetmeyi uygun görüyoruz.

Hüsn ü Aşk Eski yazı ile üç defa basılmıştır:

1. Şeyh Gâlib'in 1252/1836'da Bulak'ta basılan Divan'ı ile bir arada olanı; 92 sayfadır, Divan'ın sonunda yer almaktadır.

2. Ebüzziya Tevfik baskısı: *Hüsn ü Aşk, Eser-i Gâlib Dede, Kitâbhâne-i Ebüzziyâ, İstanbul 1304.*

3. Mahfel Mecmû'a-i İslâmiyyesi yayınlarının ikincisi olmak üzere Tâhirü'l-mevlevî (Tahir Olgun) tarafından 1339/1923 tarihinde İstanbul'da bastırılmıştır. 101 sayfa tutan metnin sonunda Gâlib'in yaşamı ve eserleri, kitabı tabedenin "Bir-iki Söz" başlığını taşıyan bir yazısı vardır.

Klâsik Türk edebiyatının bu önemli mesnevisinin çeşitli tarihlerde dört defa çevirisi yayımlanmıştır. Bunlar şunlardır:

1. Ahmet Cevat (Emre), "*Hüsn ü Aşk*", *Muhîr* mec., nr. 41-50, Mart-Aralık 1932.

2. Vasfi Mahir Kocatürk, *Şeyh Gâlib - Hüsn İle Aşk*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1944.

* Kırıkkale Üni. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

29 EYLÜL 2003
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN OKUYAN